



*Dojdou světu oproti všem
předpokladům vbrzku lidí?*

Autorka: Megan Molteniová

Všichni ten příběh dobře znáte: navzdory vyspělé technologii i různým regulacím a opatřením, zaváděných s cílem omezit zátěž, kterou pro naši nebohou planetu bobtnající lidstvo představuje, se lidé zjevně nedokáží přestat množit. V polovině století jich bude Země obývat už 9 miliard – a všichni budou pálit fosilní paliva, produkovat plasty a hltat kalorie. V roce 2100 to má být dokonce miliard 11, takže se posuneme do světa dystopického snímku *Soylent Green*. Podobné temné předpovědi nejsou žádným blouzněním sci-fi, ale oficiálními čísly z dílny jedné z nejuznávanějších globálních autorit, Organizace spojených národů.

Co když se ale experti mýlí – a to ne o nějaké ty „drobné“, ale úplně zásadně, o celé řády?

Přesně k takovému závěru dospěli kanadští autoři, novinář John Ibbitson a politolog Darrell Bricker, ve své nové knize *Prázdná planeta* (*Empty Planet*), uvedené na trh 5. února (2019). Poté, co sami s nejvyšší pečlivostí prostudovali dostupná data, dospělo autorské duo k drasticky odlišným předpovědím o budoucnosti lidského druhu. „Během asi 30 let se počet obyvatel Země začne snižovat,“ píší. „A jakmile jednou pokles začne, už se nikdy nezastaví.“

Prázdná planeta ale není ani tak o statistikách, jako spíš o lidských pohnutkách ve zřejmě nejrychleji se měnící a vyvíjející éře lidských dějin. Ibbitson s Brickerem tak berou své čtenáře do slumů indického Dillí, na operační sály v brazilském São Paulu, jako tiché účastníky večírkových konverzací mladých profesionálů v Bruselu nebo na skleničku do klubu pro movitější společnost v keňském Nairobi. Plodem jejich úsilí je přesvědčivý protiargument k zavedenému demografickému dogmatu, oděný do hávu přístupného a živého portrétu moderních rodin z mnoha různých profesí.

Kanadského dua jsme se v rozhovoru ptali na to, jak ke svému radikálně odlišnému náhledu na lidskou rasu dospěli i na důsledky jejich poznatků pro společnost budoucnosti.

Wired: OSN je obecně uznávanou autoritou na všechno od veřejného zdraví přes potravinovou bezpečnost až po globální hospodářství. Na základě čeho považujete jejich odhady vývoje populace za nesprávné?

Jl: Demografická data OSN patří do kategorie, které můžeme říkat třeba „vertikální znalosti“, nebo taky „něco, co ví přece každý“. Ať už se zeptáte ministerského předsedy, vysokoškolského učitele, podnikatele, studenta nebo obyčejného chláпка na ulici „jak se vyvíjí (světová) populace?“, skoro bez výjimky odpoví něco ve smyslu: „Je to hrůza, úplná

populační exploze. Zrovna včera jsem se díval na film, ve kterém byla Země tak přelidněná, že se z ní lidi museli přestěhovat na Jupiterovy měsíce.“ V lidech je to opravdu hluboce zakořeněné.

DB: Když narazíte na něco podobného, měli byste se tyhle zažité „pravdy“ podívat pořádně zblízka a sami si potvrdit jejich platnost, protože realita se už mezitím velmi často posunula mimo hájemství vertikální znalosti.

Jl: A přesně to jsme taky udělali. Netrvalo dlouho, než jsme si uvědomili, že spousta demografů výpočty OSN dlouhodobě zpochybňuje. Bohužel však mluví jen sami mezi sebou na konferencích a v odborných publikacích, mezi širší publikum se už ale tyto informace nedostanou. Odtud jsme vyšli a vydali se mluvit se skutečnými lidmi o jejich životních volbách. Tehdy začaly suché statistiky rychle ožít.

Wired: Procestovali jste celý svět a zpovídali přitom lidi pro svou knihu. Vybavíte si konkrétní výjev nebo konverzaci, která statistiky skutečně „obalila masem“ a vdechla jim život?

DB: Nejspíš když jsme seděli v malé škole v (indickém) Srinivaspuri a poslouchali skupinku 13 nebo 14 místních žen. Všiml jsem si, jak se pod jejich sáří neustále rozsvěcuje tlumená záře. Nedošlo mi, o co se jedná, dokud jedna z nich nesáhla dovnitř a nevytáhla chytrý telefon, zkontrolovala displej a nevrátila ho zpět. A já si uvědomil: „Sedíme tu ve slumech Dillí a všechny ty holky mají smartphony. Umějí číst. Mají v mobilu internet a tím pádem i kompletní sumu lidského poznání. Jaký to asi bude dopad na budoucí vývoj?“

Wired: A jaký tedy?

DB: Prognostický model OSN bere v potaz tři věci: míru porodnosti, tempo migrace a úmrtnost. Nepočítá však s rychle rostoucí mírou vzdělanosti žen nebo tempem urbanizace (což spolu do jisté míry souvisí). OSN říká, že tyto údaje ve svých statistikách zohledňuje. Když jsem ale ve Vídni mluvil s demografem Wolfgangem Lutzem, což byl jeden z prvních rozhovorů celého procesu vzniku knihy, ukázal mi své vlastní odhady. Vyšel jsem z jeho kanceláře úplně ohromený. Vlastně do celé rovnice „jen“ přidal jednu proměnnou navíc: zlepšování úrovně ženského vzdělání – ale díky tomu dospěl k podstatně nižším odhadům celosvětové populace pro rok 2100, někde mezi 8 a 9 miliardami.

Jl: Lutz s oblibou opakuje průpovídku, že nejdůležitějším rozmnožovacím orgánem je u člověka jeho mozek (tj. smýšlení). **Tedy že když změníte způsob, jakým lidé smýšlejí o reprodukci, změníte úplně všechno.** Na základě jeho analýz bude nejzásadnějším faktorem ovlivňujícím porodnost vzdělání žen. OSN vidí budoucnost Afriky v ponurých barvách. Tak například v první čtvrtině tohoto století nepředpokládá větší snížení porodnosti. Na velké části kontinentu však dochází k urbanizaci dvojnásobným tempem oproti globálnímu průměru. Vydáte-li se dnes do Keni, je podíl obou pohlaví u závěrečných školních zkoušek vyrovnaný. Takže nemíníme předpovídat, že Afrika zůstane do konce století stagnovat ve venkovské chudobě.

DB: A to je jenom jedna kulturní proměnná. Můžete sice říct, že staré modely dříve spolehlivě fungovaly, co když ale minulost přestává být dostatečně spolehlivým vodítkem? Co když jsme vstoupili do odlišného kulturního stadia? A co když se celý proces dál zrychluje? Co když jsou jeho podstatou skutečně nezávislá rozhodnutí žen o jejich vlastních životech?

Jl: Tázali jsme se žen v 26 zemích, kolik chtějí mít dětí. Odpovědi se bez výjimky pohybovaly kolem dvou dětí. Vnější tlaky, jejichž působením mívali lidé početné rodiny, na celém světě rychle oslabují. Nejrychleji pak v rozvojových zemích. Například na Filipínách se mezi lety 2003 a 2018 snížila fertilita z 3,7 % na 2,7 %. To je celé dítě během pouhých 15 let. V Americe tento pokles trval podstatně déle, asi od roku 1800 až do konce poválečného babyboomu. Chceme, aby lidé tyto informace zvážili.

Wired: No jo, ale co na tom? Proč vlastně záleží na tom, kdo má pravdu a kdo ne?

DB: Spousta lidí přemýšlí o budoucnosti světa, ekonomiky, plánování měst a vychází při tom z předpovědí o budoucí velikosti populace. Data hrají reálnou roli při rozhodování. Když se na věc podíváte blíže, zjistíte, že populaci nečeká žádný masivní nárůst počtů mladých, a že velká část růstu budou ve skutečnosti staří lidé, kteří budou díky stále pokročilejší medicíně žít podstatně déle. Jaký to má vliv na dopravní politiku města New Yorku? Nebo jak vlády hodlají zachránit venkov, který se dnes rychle hroutí a umírá? Veškerá podobná rozhodnutí musejí být založena na správném obraze budoucí podoby naší společnosti.

Článek Megan Molteniové *The World Might Actually Run Out of People* vyšel na stránkách časopisu *Wired* 2. dubna 2019.